

הסרגנוס (קיטל)

הבגד שנתהפך משמחה לאבל

יואל בלאמו"ר משה **האפמאן**

תשרי תשע"ט

מנהג ק"ק פראג בליל פסח, וראש השנה.

מנהג זה ללבוש קיטל בליל פסח. מצאתי גם בספר מנהגים בלשון אשכנז, שחודפס בק"ק בפראג בשנת 1611³⁹⁰, וזהו גם כן אותה התקופה של הט"ז ויוסף אומץ, וז"ל: "אין איין טייל קהלות טון די בעלי בתים שרגניז אן. דש מן זול גידענקן דענוך יום המיתה. דען ווש מיר פון שמחה האבן. זול מן אוימרטן גידענקן כאשר הוא סוף כל האדם". וכן בספר מנהגים, למדינות אשכנז פולין מעהרין ובעהמין³⁹¹, כתוב: "אין אייניגען קהלות טהון דיא בעלי בתים סרגנז אן, ווייל מאן אן יום המיתה דענקן זאלל..."

אבל חיפשתי ולא מצאתי שם המנהג ללבוש קיטל בימים נוראים. ובאמת כן משמע גם בתמונות שבספר מנהגים שם. שנראה מהם דבאמת לא לבשו הקיטל.

אבל לכאורה זה תמוה, דלא מצינו קהילה באשכנז במאה ה-17 שלא לבשו קיטל בימים נוראים, הוץ בפרנקפורט. ואפשר שלא נהגו בפראג במנהג זה, וצריך ביאור.

³⁹⁰ ספר מנהגים, שמעון לוי גינזבורג. מרקון (שם, עמוד 123) הביאו בשם ספר מנהגים אשר הודפס באמשטרדם בשנת 1645.

³⁹¹ דפוס קארלסרוא, וכן בספר מנהגים, מנהגי גרמניה, דפוס אפענבאך. לא מצאתי שנת ההדפסה בספר, ובאוצא החכמה כתוב על הספר שנדפס בשנת חש"ד. אבל איני יודע אם כן הוא, דנראה לי כהעתקה מספר המנהגים גינזבורג.

ציור 9. תמונה מהגדה של פסח גרמני, משנת 17-1716, ובו נראה הראש המשפחה מלובש בקיטל, וכן המצנפת לבן (רובינס ציור 185).

ובאמת בתמונה אשר בספר המנהגים [תמונה 9] נראה שהיו מלובש במקטורן. ואם לבשו הקיטל, זה היה כמקטורן, וכמו שכתבתי למעלה שהסרגנוס אינו חלוק ארוך כטוניקה אלא כמקטורן, דהיינו גלימה.

ביבליוגרפיה לספרי לעזי"ם.

- י. אברהמס = Israel Abrahams, M.A. Jewish Life In The Middle Ages, N.Y. 1919 pp. 273.
- י. בוקסטורף = Buxtorf, Lexicon Chaladaicum, Talmudicum Et Rabbinicum Denuo Edidit Et Annotatia Auxit Bemardus Fischerus, Leipzig 1875, pp 84 note 196.
- בעק = Meir ben Baruch aus Rothenburg. Sein Leben und Wirken, seine Schriften, Samuel Back, Frankfurt A/M, 1.
- א. ברילל = A Brull, Trachten Der Juden; Im Nachbiblischen Alterthumeein = Beitrag Zur Allgemeinen Kostumkunde, Frankfurt 1873, pp, 34,
- גידעמאנן, במאמרו = Die Neugestaltung Des Rabbinerwesens Im Mittelalter. Monatsschrift Für Geschichte Und Wissenschaft Des Judenthums, 1864, pp 97-110.
- גסטר = Theodor Gaster, New Year: Its History, Customs and Superstitions, New York, 1955. pp. 58-9.
- מ. גרינבוים = Max Grunbaum, Judischdeutsche Chrestomathie, Zugleich Ein Beitrag Zur Kunde Der Hebraischen Literature, Leipzig 1882.
- ס. גרעיוזל = The Church And the Jews In The 13th Century, Solomon Grayzel, 1933.
- ג. וולף = J. R. Woolf, Between Law And Society; AJS Review 25/1 = (2000/2001) pp. 45-69.
- החכם יב"ל במאמרו = A Sinificant Controversy Between The Sadducees And The Pharisees, p. 185 note 11
- לוי = J. Levy, Worterbuch Uber Die Talmudim Und Midraschim, Berlin 1924, vol. 1, p. 43.
- סיגגעל = J. B. Segal, The Hebrew Passover, London, 1963, pp. 146-7.
- פינקלשטיין = Jewish Self Government In The Middle Ages, Louis Finkelstein, N.Y. 1924, pp. 231, 249.
- א. רובינס = A History Of Jewish Costume, Alfred Rubins, London 1967.
- רוזנטל = Monatsschrift Für Geschichte Und Wissenschaft Des Judenthums, Jahrg. 46 (N. F.10), 5/6 (Mai/Juni 1902), pp. 239-262.